

УДК 94(439.5):347.63

ПРАВА БАТЬКІВ І ДІТЕЙ ЗА ЙОЗЕФІНСЬКИМ КОДЕКСОМ 1787 РОКУ

Роман Савуляк

*Львівський апеляційний суд,
Соборна площа, 7, Львів, Україна, 79000,
e-mail: rsavuliak@ukr.net
ORCID ID: 0000-0001-7680-0766*

Висвітлено положення четвертого розділу «Про права батьків і дітей» першої частини «Про особове право» Йозефінського кодексу 1787 року, який врегулював шлюбно-сімейні відносини в Габсбурзькій монархії. Насамперед автором розкрито передумови укладення Йозефінського кодексу та охарактеризовано його структуру. Акцентовано на врегулюванні Йозефінським кодексом правових взаємовідносин батьків і дітей. Відтак автором досліджено передусім положення Кодексу про законнародженість та з'ясовано правові наслідки незаконнародженості дітей. Розглянуто обов'язок батьків виховувати і утримувати дітей та проаналізовано визначений Кодексом порядок такого утримання. Висвітлено підстави, умови і порядок утримання позашлюбних дітей. Встановлено зміст, обсяг і межі батьківської влади, а також прав матері щодо дітей. Викладено закріплений Кодексом порядок здійснення батьком управління майном дітей. Подано положення Кодексу про усиновлення. Обґрунтовано історико-правове значення Йозефінського кодексу.

Ключові слова: Йозефінська книга законів, сімейне право, незаконнародженість, усиновлення, кодифікація австрійського цивільного права.

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vla.2023.77.079>

Вступ. Йозефінський кодекс 1787 року, котрий був виданий у вигляді його першої частини «Про особове право», четвертий розділ якої «Про права батьків і дітей» врегулював правові взаємовідносини батьків і дітей у Габсбурзькій монархії, був запроваджений після тривалих кодифікаційних робіт, спрямованих на суттєву переробку Проєкту Терезіанського кодексу 1766 року. Фактично він став першим в історії європейського приватного права Нового часу уніфікованим кодифікованим цивільно-правовим актом, який регламентував шлюбно-сімейне право, а саме відносини між подружжям, батьками і дітьми, а також інститут опіки. Надалі в ході досі триваючого в Австрійській імперії кодифікаційного процесу його норми були доопрацьовані та невдовзі більшість удосконалених положень Йозефінського кодексу лягли в основу Цивільного кодексу для Галичини 1797 року та, врешті, Загального цивільного уложення Австрійської імперії 1811 року.

Постановка проблеми. Варто зауважити, що, по-перше, попри означену першість Йозефінського кодексу в царині шлюбно-сімейного права та, по-друге, незважаючи на те, що він діяв у Габсбурзькій монархії упродовж чверті століття (до поширення Загального цивільного уложення Австрійської імперії 1811 року), проте в українській історико-правовій науці відсутні окремі дослідження, спрямовані на його вивчення. Це, мабуть, можна пояснити тим, що на території західноукраїнських земель, котрі перебували саме тоді у складі Габсбурзької монархії, цей Кодекс діяв упродовж лише 10 років – до запровадження там Цивільного кодексу для Галичини 1797 року. А відтак, на наше переконання, Йозефінський кодекс потребує

детального висвітлення положень започаткованого ним загальнодержавного сімейного права Австрійської імперії, зокрема охарактеризування правових взаємовідносин батьків і дітей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато українських істориків права у своїх працях коротко згадують про тривалі кодифікаційні роботи з укладення Йозефінського кодексу та стисло описують його структуру: передусім В. Кульчицький, Б. Тищик, І. Бойко, Г. Федущак-Паславська, Є. Харитонов, О. Блажівська, М. Никифорак, М. Пиртко, Г. Санагурська та ін. Зауважу, що мої наукові пошуки теж були спрямовані на дослідження цього Кодексу [7; 8, с. 72–73]. Проте вчені не вивчали ні в загальному зміст, ні детально окремі положення тексту Йозефінського кодексу.

А тому **метою статті** є розглянути норми сімейного права Йозефінського кодексу 1787 року, котрі регламентували взаємні права батьків і дітей.

Виклад основного матеріалу. Передусім з'ясуємо передумови укладення Йозефінського кодексу, а також охарактеризуємо його структуру.

Ще з середини XVIII століття в Австрійській монархії тривали кодифікаційні роботи з уніфікації права багатонаціональної держави, котра мала б посприяти централізації управління підвладними територіями [4, с. 46]. Крім того, необхідність у проведенні кодифікації та модернізації права була зумовлена розвитком буржуазних капіталістичних відносин та впливом ідей освіченого абсолютизму, що вимагало перегляду та якісного оновлення старого законодавства [7, с. 92; 8, с. 68]. Відтак спершу було укладено Проект Терезіанського кодексу 1766 року як компілятивного цивільного кодексу (названого так за ім'ям імператриці Марії-Терезії); проте він не був затверджений унаслідок низки недоліків, через які канцлер Венцель Антон фон Кауніц уважав його практичне застосування неможливим [9, р. 182]. Тож у 1772 році була створена нова кодифікаційна комісія на чолі з Йоганном Бернгардом Гортемом [9, р. 182] для переробки цього Проекту в аспекті його більшої чіткості, зрозумілості, доступності та лаконічності. Довготривала робота комісії продовжилася і за часів правління сина Марії-Терезії імператора Йосифа II. Причому спершу був виданий Патент про шлюб від 16 січня 1783 року, який врегулював шлюбно-сімейні правовідносини (він вперше заявляв про повноваження держави законодавчо регламентувати вступ у шлюбні відносини та передавати виникаючі з цих відносин правові спори до суду світської юрисдикції, що фактично означало формальне відокремлення державного шлюбного права від церковного); а в 1786 році – Патент про порядок спадкування за законом.

Врешті, декретом від 1 листопада 1786 року було затверджено і оприлюднено першу частину нового Цивільного кодексу, скорочену з 1 500 параграфів Терезіанського кодексу до майже 300 [5, с. 278]. Властиво, що ця частина отримала назву «*Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch*» («Загальний цивільний кодекс») [1], або «Йозефінський кодекс законів», чи «Йозефінська книга законів» («*Josefinisches Gesetzbuch*») [3] (оскільки його затвердив Йосиф II), що свідчило про те, що фактично вона розцінювалася законодавцем як Кодекс, хоча насправді становила лише його частину. Щоправда, доцільно наголосити, що в назві первинного видання Кодексу, здійсненого придворним друкарем Йосифа II книговидавцем Йоганном Томасом Едленом фон Траттнером [1], було вказано, що це перша частина Кодексу. Вже з 1 січня 1787 року Йозефінський кодекс (в історії його ще називають Йозефіана. – *Примітка Р. С.*) був уведений в дію у німецьких спадкових землях Австрійської монархії, де діяв до 31 грудня 1811 року, тобто до запровадження Загального цивільного уложення Австрійської імперії 1811 року; а з 1 травня 1787

року – і в Галицькому коронному краї [4, с. 47] (це поширена в історичній науці назва провінції Габсбурзької монархії – Королівства Галиції і Лодомерії, до складу якого входили західноукраїнські етнічні землі (зокрема і Буковина, котра становила його округ з 1786 року до 1849 року, а опісля була виділена в окремий коронний край монархії під назвою Герцогство Буковина), – як Східна Галичина, та польські етнічні землі – як Західна Галичина), де діяв до запровадження там Цивільного кодексу для Галичини 1797 року, на зміну якому згодом було уведено Загальне цивільне уложення Австрійської імперії 1811 року.

Перша частина (про особове право) Йозефінського кодексу, котра передбачала права осіб, складалася з Преамбули (де зазначалося про запровадження цього уніфікованого цивільного права у всіх німецьких спадкових землях з 1 січня 1787 року) і п'яти розділів, які містили всього 293 параграфи: 1) про закони (27 параграфів); 2) про права підданих загалом (9 параграфів); 3) про права подружжя (126 параграфів); 4) про права батьків і дітей (33 параграфи); 5) про права сиріт та інших осіб, не здатних управляти своїми справами (тобто про опіку. – *Примітка Р. С.*) (98 параграфів) [1; 3]. Звернемо увагу, що фактично аналогічна структура згодом була відображена в п'яти главах першої частини Цивільного кодексу для Галичини 1797 року [10, с. 33–70], а також у Вступі й чотирьох главах першої частини Загального цивільного уложення Австрійської імперії 1811 року [2, с. 1028–1051].

Наше дослідження присвячене висвітленню правових взаємовідносин батьків та дітей за Йозефінським кодексом, котрі були внаормовані четвертим розділом Кодексу «Про права батьків і дітей». Цей розділ містив положення про законнонародженість та передбачав правові наслідки незаконнонародженості дітей; закріплював обов'язок батьків виховувати і утримувати дітей, врегульовував порядок такого утримання; визначав підстави, умови і порядок утримання позашлюбних дітей; встановлював зміст, обсяг і межі батьківської влади, а також передбачав права матері щодо дітей; регламентував порядок батьківського управління майном дітей; крім того, включав норми про усиновлення. Розглянемо ці положення Кодексу детально.

Йозефінський кодекс встановлював, що законнонародженими вважалися всі діти, котрі були зачаті в шлюбі, тобто якщо вони народилися на сьомому місяці після укладення шлюбу або до спливу десяти місяців після смерті батька. Якщо ж дитина народжена раніше сьомого місяця після одруження або після десятого місяця по смерті батька, тоді варто було ретельно дослідити всі обставини та отримати висновок експертів щодо того, чи могли пологи відбутися так рано чи так пізно. А якщо чоловік визнає дитину, народжену занадто рано, своєю, то це є повним доказом законнонародженості дитини (§ 1) [1; 3]. У Кодексі наголошено, що ніхто, крім чоловіка, не має права заявляти сумніви щодо законного народження дитини. Притому чоловік, який унаслідок своєї тривалої відсутності хоче оскаржити законне народження дитини, народженої під час шлюбу, міг звернутися до суду з такою претензією лише, якщо доведе не тільки свою відсутність упродовж усього року до пологів, а й фактичну подружню зраду, вчинену його дружиною (§ 2).

Обов'язок батька полягав у тому, щоб виховувати дітей на рівні, корисному для держави (закцентуємо, що закріплення аналогічного положення у Сімейному кодексі України, на нашу думку, було б особливо актуальним у сучасних реаліях. – *Примітка Р. С.*), та утримувати їх, якщо вони не мають власного майна з достатнім доходом, поки вони не зможуть утримувати себе самі (§ 3). Притому, якщо дочка була видана заміж зі шлюбним майном чи без нього, а чоловік не в змозі її

утримувати, то її утримання покладається на його батьків, а також діда і бабу; а якщо і вони не в змозі, тоді батько зобов'язаний утримувати дочку (§ 4).

Мати зобов'язана дбайливо піклуватися про дітей, підтримувати їх та максимально сприяти їхньому вихованню. Однак під час шлюбу вона не зобов'язана робити внески зі свого майна на утримання дітей, навіть якщо чоловік не в змозі їх утримувати. Проте після смерті чоловіка мати несе щодо дітей таку ж відповідальність, як і батько (§ 5).

Обов'язок щодо утримання переходить до діда і баби після смерті батьків. Щоправда, передусім до діда і баби з боку батька, а на діда і бабу з боку матері обов'язок утримання онуків може бути покладено лише в порядку викладеного § 4, тобто якщо батьки батька були не в змозі утримувати свою невістку і, відтак, обов'язок утримувати дочку був покладений на її батька (§ 6).

Якщо дитина заслуговує на негайне позбавлення спадщини, то батьки можуть бути звільнені від ще існуючого на той момент у них обов'язку утримання її. Якщо ж надзвичайні обставини, котрі призвели до позбавлення спадщини, триватимуть і надалі, то це утримання повинно бути призначене дитині у заповіті (§ 7).

Діти, натомість, також зобов'язані утримувати своїх нужденних батьків та інших предків відповідно до своїх можливостей і сил (§ 8). Водночас усі понесені батьками витрати на утримання своїх дітей не підлягають поверненню дітьми (§ 9).

Привертають увагу положення Йозефінського кодексу про забезпечення прав незаконнонароджених дітей. Так, Кодекс закріплював, що навіть позашлюбні діти, незалежно від якого б забороненого співжиття вони не народилися, мають право на утримання від батьків. Цей обов'язок покладається насамперед на батька, ким слід вважати того, хто під час вагітності, народження чи найменшим вчинком показує, що вважає дитину своєю. Якщо батька неможливо визначити за такою ознакою, тоді мати має право вимагати вважати батьком її дитини особу, яка зізналася, що мала статеві зносини з нею у перші три місяці вагітності (§ 10).

Утримання позашлюбної дитини встановлюється відповідно до стану матері. Батько повинен утримувати дитину так, щоб вона не потребувала допомоги матері в цьому та, відтак, щоб мати могла продовжувати вигодовувати, не перешкоджаючи цим піклуванню про дитину (§ 11). Від волі батька залежить, чи надавати утримання дитині у себе вдома чи поза ним. Притому батько, який утримує дитину, має право на батьківську владу, якщо не хоче відмовитися від неї добровільно (§ 12).

Якщо мати не хоче чи не може повідомити про батька або довести, що він мав з нею статеві стосунки упродовж трьох місяців, то обов'язок утримання дитини покладається виключно на неї (§ 13). Позашлюбна дитина має право на утримання не тільки від батька чи матері за їхнього життя, а й після їхньої смерті від усіх тих, до кого будь-яким шляхом перейшла спадщина по батьківській чи материнській лінії (§ 14).

Якщо позашлюбна дитина народилася від батьків, які обоє або один із них перебували у шлюбі на момент зачаття, або якщо між батьками існувала перешкода до шлюбу, яку не можна було усунути, то дитина визнається справді незаконнонародженою і її права обмежуються лише визначеним утриманням, без надання будь-яких інших сімейних прав, що належали б їй з боку батька чи матері (§ 15). Натомість, якщо дитина була зачата поза шлюбом, але двома неодруженими людьми, а тим більше, якщо дитина народилася лише від недійсного шлюбу, де перешкода була такою, що її можна було усунути, то така дитина повинна бути рівною із законними дітьми, а відтак, і по батьківській, і по материнській лінії володітиме усіма правами, наданими дітям, народженим у шлюбі (§ 16). Однак щодо дітей, народжених від двох неодружених осіб, це положення діє лише в тому разі,

якщо такі діти згодом не стали справді незаконнародженими внаслідок укладення їхнім батьком чи матір'ю шлюбу з третьою особою. Притому такий шлюб дозволений лише при укладенні в суді мирової угоди між батьками стосовно наявної дитини. Якщо ж угоди нема, то законнародженість дитини залишається збереженою (§ 17).

Йозефінський кодекс закріплював права батька щодо дітей. Так, батько був уповноважений представляти своїх дітей у суді та поза судом, а також вимагати відшкодування за будь-яку завдану їм шкоду. Він має право давати їм поради у важливих питаннях їхнього життя, скеровувати їх на підставі розумних ідей. Він має право виправляти дітей-втікачів шляхом помірних покарань, право схопити будь-де дитину-втікача, а також вимагати повернути дитину, утримувану іншими особами. Притому в цих випадках, якщо він володіє батьківським правом або має юридичну презумпцію на свою користь, то звільняється від доказів. Але якщо він не володіє батьківським правом і воно ним оспорується, то він повинен належним чином довести своє право (§ 18).

Однак ця влада батька не надає йому права на свободу, честь і добре ім'я дітей. Також батько не може зловживати покаранням дитини на шкоду її тілу та здоров'ю. Вибір дитиною свого подружжя не повинен бути примусовим через погрози та насильство. Проти такого примусу не лише дитина має право шукати захисту, а й будь-хто, кому стало відомо про застосування такого примусу, також може звернутися до судді за наданням цього захисту. У такому випадку суддя повинен негайно домогтися встановлення істини на підставі відвертих свідчень дитини чи іншим корисним способом, притому після виявлення примусу він повинен захистити дитину від усіх насильницьких дій батька. Якщо дитина була змушена вийти заміж унаслідок насильства з боку батька, такий шлюб оголошується недійсним (§ 19).

Діти зобов'язані свого батька поважати, слухатися і цілковито підпорядковуватися його волі, якщо його накази не суперечать законам і добрій моралі. Водночас вони поділяють ім'я та герб батька, всі почесті, привілеї та звання, які не обмежуються особою батька, а також набувають права на його майно і спадщину (§ 20).

Кодекс встановлював також права матері щодо дітей. Діти зобов'язані поважати матір так само, як батька. Мати також має право давати поради дітям у важливих життєвих справах, скеровувати їх, а також виправляти шляхом помірних покарань. Однак це право не поширюється далі, ніж передбачено § 19 щодо прав батька (§ 26).

Йозефінський кодекс визначав порядок здійснення батьком управління майном дітей. Передбачалося, що якщо діти мають власну власність, незалежно від того, чи вона надійшла до них законним шляхом від батька, надійшла від інших осіб або була придбана ними самими без використання власності та бізнесу батька, батько має право управління нею; за винятком випадків, коли особа, від якої майно перейшло до дітей, виключила батька з права управління або щодо нього є обґрунтована підозра в поганому управлінні (§ 22).

Однак батько не повинен брати на себе управління майном дитини і таке управління не може мати юридичної сили до того, як майно буде передано йому у судовому порядку. Якщо необхідно, перед встановленням батьківського управління майно треба описати в суді або зазначити його характер, вартість і дохід задля безпеки дітей (§ 23).

Батько не має права узуфрукту на майно дитини (тобто права користуватися цим майном із правом привласнення доходів від нього. – *Примітка Р. С.*). Натомість, як будь-який інший опікун, він зобов'язаний застрахувати майно та подавати щорічну звітність, якщо дохід від цього майна перевищує суму утримання дитини (§ 24).

Якщо буде доведено, що батько навмисно применшує майно дитини чи не дбає про нього, то інша особа повинна бути призначена опікуном дитини та відновити занедбане майно, а також має право стягнути в судовому порядку компенсацію з батька, відповідно до характеру обставин (§ 25).

Йозефінський кодекс містив також положення щодо усиновлення. Так, передбачалося, що якщо усиновлювана дитина є неповнолітньою, то необхідно отримати згоду її батька на таке усиновлення, а якщо він уже помер, то – опікуна та органу опіки й піклування (§ 28).

Прийомний батько зобов'язаний виховувати, захищати та представляти інтереси усиновленої дитини так само, як і біологічної. Якщо усиновлена дитина має власне майно, батько-усиновлювач зобов'язаний управляти ним та обліковувати його під час неповноліття, як інший опікун. Якщо усиновлена дитина раніше перебувала під опікою, то опікун зобов'язаний передати її прийомному батькові (§ 29).

Якщо усиновлена дитина отримала певну частку в майні усиновлювача, то останній не може позбавити її цієї частки інакше, ніж з таких причин, через які і рідні діти можуть бути позбавлені спадщини. Однак, окрім цієї частки, усиновлена дитина не має права на будь-яку подальшу спадщину чи обов'язкову частку, а також не може брати участі в будь-яких інших сімейних правах. З іншого боку, всі права кровного споріднення зберігаються за дитиною з боку власної родини (§ 30).

Закцентуємо увагу на тому, що Йозефінський кодекс дозволяв усиновлення і повнолітніх осіб. Так, зазначалося, що кожен управі бути усиновленим замість дитини. Зокрема, жінки можуть виступати в ролі усиновлених дітей. А також жінки можуть бути усиновителями, однак при цьому не можуть претендувати на повноваження, які належать лише опікунам (§ 31). Якщо усиновлення замість дитини передбачає використання імені та герба, участь у статусі та званнях чи інших особистих правах, справа повинна бути передана суверену для схвалення щодо осіб з вищим статусом, а для осіб нижчого статусу має бути надано дозвіл Державної канцелярії (§ 32) [1; 3].

Висновки. Узагальнюючи історико-правове значення Йозефінського кодексу 1787 року можемо констатувати, що хоча він унаслідок своєї змістової вузькості відразу суттєво не вплинув на юридичну, зокрема судову, практику [6, с. 190], проте, його положення після низки доопрацювань лягли в основу відповідних норм наступних цивільних кодексів Габсбурзької монархії. А саме, багато з положень щодо прав батьків і дітей, з певними змінами та суттєвими доповненнями й удосконаленнями, були закріплені в 4 розділі «Про права між батьками і дітьми» першої частини Цивільного кодексу для Галичини 1797 року [10, с. 50–56], а також у 3 главі «Про взаємні права батьків і дітей» першої частини Загального цивільного уложення Австрійської імперії 1811 року [2, с. 1039–1043].

Отож підсумуємо, що аналізована нами пам'ятка австрійського права має вагому пізнавальну, теоретично-наукову і практичну цінність, що зумовлює потребу в глибшому вивченні Йозефінського кодексу з метою актуалізації його значення і для становлення сімейного права Габсбурзької монархії, і для сучасної української історико-правової науки.

Список використаних джерел

1. Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch. Erster Teil. Vienna: Johann Thomas Edlen von Trattner, 1786. 156 s. URL: <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-IALWUBX5/d8ad5-ff0-1d84-4f7a-ac54-7366255d8ade/PDF>

2. Загальне цивільне уложення Австрійської імперії 1811 року. *Кодифікація цивільного надавства на українських землях. Т. 1* / уклад. Ю. В. Білоусов, І. Р. Калаур, С. Д. Гринько та ін. ; за ред. Р. О. Стефанчука та М. О. Стефанчука. Київ : Правова єдність, 2009. С. 1025–1150.
3. Josephinisches Gesetzbuch. URL: <http://www.koeblergerhard.de/Fontes/JosephinischesGesetzbuch1787.pdf>
4. Кульчицький В., Левицька І. Джерела, структура, основні положення Австрійського цивільного кодексу 1811 р. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2009. Вип. 48. С. 46–51. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/LVIV/visnyk_48.pdf
5. Никифорак М. В. Буковина в державно-правовій системі Австрії (1774-1918 рр.). Чернівці : Рута, 2004. 384 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Nykyforak_Mykhailo/Bukovyna_v_derzhavno-pravovii_systemi_Avstrii_1774-_1918_rr.pdf?PHPSESSID=9roglukvnmh76dg40tuvge4.
6. Пиртко М. С. Державно-правові реформи в Австрії у 40-90 роках XVIII ст. : дис. ... д-ра філософії : спец. 081 «Право» (галузь знань – 08 «Право») / Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2021. 258 с. URL: https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/08/dis_pyrtko.pdf
7. Савуляк Р. В. Йозефінський кодекс 1787 р.: передумови укладення, кодифікаційні роботи, структура, загальна характеристика та значення. *Збірник наукових праць Scientia: за матеріалами III Міжнародної науково-теоретичної конференції «Modernization of today's science: experience and trends» (м. Сінгапур (SGP), 24 лютого 2023 року)*. С. 92–96. URL: <https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/view/749>
8. Савуляк Р. В. Кодифікації цивільного права в Австрійській монархії у другій половині XVIII ст.: кодифікаційні роботи, загальна характеристика та значення. *Актуальні дослідження правової та історичної науки (Випуск 48): матеріали Міжнародної наукової інтернет-конференції (м. Тернопіль, Україна – м. Переворськ, Польща, 9–10 березня 2023 р.)* / [редкол.: О. Яремко та ін.]; ГО «Наукова спільнота»; WSSG w Przeworsku. Тернопіль: ФОП Шпак В. Б. С. 68–78. URL: https://www.lex-line.com.ua/data/downloads/file_1681906813.pdf
9. Szabo F. Kaunitz and Enlightened Absolutism 1753–1780. New York : Cambridge University Press, 1994. 380 p.
10. Цивільний кодекс Галичини, 1797: проект Карла-Антоні Мартіні / передм. К. Нешвара; вступ В. А. Васильєва; пер. з нім.: М. Мартинюк, О. Павлишинець. Івано-Франківськ: Вавилонська бібліотека; Юрид. компанія «Моріс Груп», 2017. 271 с.

References

1. Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch. Erster Teil (1786). Vienna: Johann Thomas Edlen von Trattner. Retrieved from <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-IALWUBX5/d8ad5ff0-1d84-4f7a-ac54-7366255d8ade/PDF>
2. Zahal'ne tsyvil'ne ulozhennia Avstrijs'koi imperii 1811 roku. (2009). V, Bilousov, Yu. V., Kalaur, I. R. & Hryn'ko, S. D. (uklad.); Stefanchuk, R. O. & Stefanchuk, M. O. (red.). *Kodyfikatsiia tsyvil'noho zakonodavstva na ukrains'kykh zemliakh. 1*, 1025–1150. Kyiv : Pravova iednist'.
3. Josephinisches Gesetzbuch. Retrieved from <http://www.koeblergerhard.de/Fontes/JosephinischesGesetzbuch1787.pdf>
4. Kul'chyts'kyj, V. & Levyts'ka, I. (2009). Dzherela, struktura, osnovni polozhennia Avstrijs'koho tsyvil'noho kodeksu 1811 r. *Visnyk L'vivs'koho universytetu. Serii iurydychna*, 48, 46–51. Retrieved from https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/LVIV/visnyk_48.pdf
5. Nykyforak, M. V. (2004). Bukovyna v derzhavno-pravovij systemi Avstrii (1774–1918 rr.). Chernivtsi : Ruta. Retrieved from https://shron1.chtyvo.org.ua/Nykyforak_Mykhailo/Bukovyna_v_derzhavno-pravovii_systemi_Avstrii_1774-_1918_rr.pdf?PHPSESSID=9roglukvnmh76dg40tuvge4

6. Pyrtko, M. S. (2021). Derzhavno-pravovi reformy v Avstrii u 40-90 rokakh XVIII st. : dys. ... d-ra filosofii, spets. 081 «Pravo», haluz' znan' – 08 «Pravo». L'vivs'kyj natsional'nyj universytet imeni Ivana Franka. L'viv, Ukraina. Retrieved from https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/08/dis_pyrtko.pdf
7. Savuliak, R. V. Jozefins'kyj kodeks 1787 r.: peredumovy ukladennia, kodyfikatsijni roboty, struktura, zahal'na kharakterystyka ta znachennia. *Zbirnyk naukovykh prats' Scientia: za materialamy III Mizhnarodnoi naukovo-teoretychnoi konferentsii «Modernization of today's science: experience and trends»* 24 liutoho, 2023, 92–96. Sinhapur, SGR. Retrieved from <https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/view/749>
8. Savuliak, R. V. (2023). Kodyfikatsii tsyvil'noho prava v Avstrijs'kij monarkhii u druhij polovyni XVIII st.: kodyfikatsijni roboty, zahal'na kharakterystyka ta znachennia. *Aktual'ni doslidzhennia pravovoї ta istorychnoi nauky (Vypusk 48): materialy Mizhnarodnoi naukovoї internet-konferentsii*. 9–10 bereznia, 68–78. Ternopil', Ukraina; Perevors'k, Pol'scha. Retrieved from https://www.lex-line.com.ua/data/downloads/file_1681906813.pdf
9. Szabo, F. (1994). Kaunitz and Enlightened Absolutism 1753–1780. New York : Cambridge University Press.
10. Tsyvil'nyj kodeks Halychyny, 1797 (2017). (M. Martyniuk & O. Pavlyshynets', per. z nim.). Ivano-Frankivs'k : Vavylons'ka biblioteka; Yuryd. kompaniia «Moris Grup».

RIGHTS OF PARENTS AND CHILDREN ACCORDING TO THE JOSEPHINE CODE OF 1787

Roman Savuliak

*The Court of Appeal of Lviv region,
Soborna square, 7, Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: rsavuliak@ukr.net
ORCID ID: 0000-0001-7680-0766*

The Josephine Code of 1787 was issued in the form of its first part «On Personal Law». Moreover, the title of the first edition of the Code indicated that it was the first part of the Code – «*Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch. Erster Teil*» («General Civil Code. The first part»), and at the same time it was called «Josephine Code of Laws» or «Josephine Book of Laws» («*Josefinisches Gesetzbuch*»), as it had been approved by the emperor of the Habsburg Monarchy Joseph II.

The Josephine Code regulated marital and family law, namely relations between spouses, parents and children, as well as the institution of guardianship. It was introduced after long-term codification work on the revision of the Codex Theresianus Draft of 1766. Therefore, the author first discloses the prerequisites for concluding the Josephine Code and characterizes its structure. The Code consisted of a Preamble and five sections, which contained a total of 293 paragraphs: 1) on laws (27 paragraphs); 2) on the rights of subjects in general (9 paragraphs); 3) on the rights of spouses (126 paragraphs); 4) on the rights of parents and children (33 paragraphs); 5) on the rights of orphans and other persons unable to manage their own affairs (98 paragraphs).

The main attention in the article is devoted to the exposition of the provisions of the fourth chapter «On the rights of parents and children» of the Josephine Code, which regulated the legal relationship between parents and children. First of all, the author researches the provisions of the Code on Legitimate Birth and clarifies the legal consequences of illegitimate birth of children. The duty of parents to raise and maintain children was considered and the procedure for such maintenance defined by the Code are analyzed. The grounds, conditions and procedure

for maintaining illegitimate children are highlighted. The content, scope and limits of parental authority, as well as mother's rights in relation to children, are established. The procedure for the father's management of the children's property fixed by the Code is outlined. The article also presents the provisions of the Code on adoption, including those of adults. In conclusion, the author substantiates the historical and legal significance of the Josephine Code.

The author finds that a number of the provisions regarding the rights of parents and children, with certain changes and significant additions and improvements, were enshrined in Chapter 4 «On rights between parents and children» of the first part of the Civil Code for Galicia of 1797 and in Chapter 3 «On the mutual rights of parents and children» of the first part of the General Civil Code of the Austrian Empire of 1811. Therefore, the author ascertained the importance of the Josephine Code for the formation of family law of the Habsburg Monarchy, as well as for modern Ukrainian historical and legal science.

Keywords: Josephine law book, family law, illegitimate birth, adoption, codification of Austrian civil law.

*Стаття: надійшла до редакції 04.10.2023
прийнята до друку 21.11.2023*